

بررسی اثربخشی و کارایی طرح آموزشی و ترویجی توسعه اشتغال زنان روستایی

دکتر جواد محمد قلی نیا

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند و مشاور معاون وزیر تعاون

مجید رضا خداوردیان

دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات تهران

الهام افتخاری گل

دانش آموخته کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی

مقاله حاضر بر اساس طرح تحقیقاتی ارزشیابی آموزشهای ترویجی ویژه توسعه اشتغال خانگی نگاشته شده است و به بررسی اثرات آموزشی، اجرایی، هدایتی و نظارتی سه پروژه اشتغال زایی، مدیریت اقتصادی، مدیریت خانه و با رویکرد و محوریت فعالیت های اجرایی دفتر امور زنان وزارت جهاد کشاورزی می پردازد.

مطالعه حاضر از نوع کاربردی بوده و به روش توصیفی و همبستگی درصدد پاسخگویی به مسأله تحقیق بشکل گذشته نگر است. جامعه آماری تحقیق دو گروه مجریان و فراگیران شرکت کننده در دوره های آموزشی اشتغال زایی، مدیریت خانه و مدیریت اقتصادی در نظر گرفته شده اند و روش نمونه گیری مورد استفاده خوشه ای ترکیبی می باشد. الگوی مورد استفاده جهت ارزشیابی الگوی CIPP بوده و با استخراج عناصر موجود در هر یک از چهار مرحله، اقدام به بررسی موارد شده گردیده است. جهت سنجش کارایی دو مولفه داده های آماری موجود (با تاکید بر رویه تخصیص اعتبارات و هزینه کرد متناسب با عملکرد) و نظرفراگیران مدنظر قرار گرفته و به کمک نرم افزار Awious اقدام به تحلیل کارایی و مقایسه استانها، دوره ها، سالها، پروژه ها و نظایر آن با یکدیگر شده است. جهت سنجش اثربخشی بهره گیری از مدل های مثلث سازی مدنظر بوده و نظرات گروههای فراگیران و مجریان (کارشناسان) با یکدیگر مقایسه شده است. جهت شناخت پروژه های برتر و کسب دیدگاههای مناسب آتی از تکنیک و برنامه ریزی چند متغیره AHP استفاده شده و تحلیل حساسیت لازم در انتهای آن صورت پذیرفته است و در نهایت از مدل های رگرسیونی جهت شناخت عوامل مؤثر بر میزان اثربخشی، آزمونهای ناپارامتری، جهت شناخت وجود یا عدم وجود تفاوت بین گروهها و ضرایب همبستگی جهت درک وجود یا عدم وجود همبستگی های احتمالی بین متغیرها بهره برداری شده است.

نتایج بدست آمده از تحقیق نشان می دهد که اثربخشی طرح در حد متوسط به پایین (میزان تحقق اهداف) و کارایی آن در حد متوسط می باشد. اختلاف فاز مطرح بین اثربخشی و کارایی، نشان دهنده متأثرسازی بالای عوامل محیطی و زمینه ای و توجه اندک به آنها توسط مسئولان اجرایی می باشد. از طرف دیگر بدلیل عدم همسویی دیدگاههای مجریان و فراگیران در خصوص اثربخشی، شاهد اولویت بندی متفاوت توسط آنها می باشیم. تحلیل برنامه ریزی چند متغیره (AHP) نیز موید سرمایه گذاری بر پروژه اشتغال زایی می باشد.

* واژه های کلیدی: اثربخشی، ارزشیابی، اشتغال خانگی، آموزش ترویجی، زنان روستایی

مقدمه:

امروزه اشتغال بعنوان یکی از مهمترین مسائل اقتصادی و اجتماعی، اهمیت فوق العاده‌ای پیدا کرده و با توجه به ساختار کنونی جمعیت جامعه که از نظر جنسی، درصد بالایی از جمعیت فعال کشور را قشر زنان تشکیل می‌دهند، لزوم برنامه ریزیهای دقیق جهت استفاده بهینه از امکانات و نیروی انسانی زنان بیش از پیش اهمیت یافته است. جولوس نایره رئیس جمهور تانزانیا در این باره معتقد است که: «انسان نمی‌تواند روی یک پا مسافتی طولانی بپیماید و یا خیلی کند راه برود پس چگونه می‌توانیم انتظار داشته باشیم که تنها نیمی از جمعیت یک کشور توسعه و پیشرفت آنرا تضمین نمایند» (سفیری، ۱۳۷۳).

مروری بر فعالیتهای صورت پذیرفته نشان می‌دهد که مسئله اشتغال زنان یکی از مهمترین مسائلی است که علیرغم اهمیت فوق العاده آن که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته و یا لا اقل توجه کافی به آن مبذول نگردیده است. اگرچه حضور فعال زنان در جریان روزمره زندگی و نقش پراهمیت آنان در اداره امور خانه، انجام وظایف خانه داری، تربیت و پرورش کودکان، حقیقتی غیرقابل انکار می‌باشد لیکن واقعیت امر این است که نقش حساس زنان در تولید و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هنوز در جامعه ما پنهان بوده بطوریکه غالباً به چشم نمی‌آید و یا بهای کمتری به آن داده می‌شود (تعاون، زن و اشتغال، ۷۵).

مطالعات متعدد نشان می‌دهد که زنان روستایی مولدانی فعال بوده و در فرایند توسعه ملی و محلی و ایجاد ثروت، سرمایه و رفاه سهم مهمی دارند و این امر در خصوص زنان روستایی کشورهای در حال توسعه که در پایداری نظام اقتصادی روستایی نقش اساسی را ایفا می‌کنند، مشهودتر است. با توجه به این دیدگاه، بیشتر صاحب نظران بخش کشاورزی معتقدند که نیازی اساسی برای ارزیابی دوباره کار زنان روستایی در این حوزه احساس می‌شود تا از آن راه بتوان نسبت به ارزشیابی و بازتاب دقیقتر مشارکت واقعی زنان در توسعه روستایی اقدام کرد (آگهی و پزشکی راد، ۷۸).

از طرف دیگر، آموزش و ترویج کشاورزی در کشورهای جهان سوم، یکی از اساسی ترین حرکت دولتها و در گام بعدی جامعه مدنی (در قالب سازمانهای غیردولتی) برای توسعه منابع انسانی و کمک به اشتغال زایی با تربیت افرادی که در جایگاه تولیدی قرار دارند، محسوب می‌گردد.

براین اساس، ارزشیابی از فعالیتهای و برنامه های ترویج، اهمیت ویژه‌ای داشته، چرا که، آرمانها و اهداف ترویج و توسعه، برای جامعه خاصه گروه های آسیب پذیر یا جغرافیای محرومیت امری مهم و حیاتی فرض شده است. حداقل فوایدی که از ارزشیابی یک فعالیت آموزشی ترویجی می‌توان انتظار داشت آن است که به طراحان و مجریان برنامه اعتماد به نفس بخشیده، منجر به تعیین بهتر اهداف ترویجی، آموزشی، اجرایی و عملیاتی گردد، بهینه سازی در طراحی و کاربرد ابزار آموزشی و ترویجی صورت پذیرد و در نهایت منجر به بهبود کیفیت فعالیتهای آموزشی و ترویجی شود (عرب زاده مقدم، ۷۶). از جمله طرحهایی که در این زمینه اجرا شده است طرح

آموزش ترویجی - توسعه اشتغال خانگی زنان روستایی و عشایری است که در دفتر امور زنان روستایی و عشایری با همفکری دفتر مشارکت زنان ریاست جمهوری و سایر دفاتر موجود در معاونت ترویج و نظام بهره برداری وزارت جهاد کشاورزی (معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهادسازندگی سابق) تهیه و به اجرا گذاشته است. در همین راستا طرح مطالعاتی حاضر برای ارزشیابی و سنجش کارایی و اثربخشی طرح آموزشی ترویجی و توسعه اشتغال خانگی زنان روستایی و عشایری تعریف گردیده است.

زنان نیروی عمده برای ایجاد تحول و منبعی بالقوه برای پیشبرد اقتصاد روستایی و افزایش هرچه بیشتر نرخ رشد تولیدات روستایی هستند و آگاهی روزافزون نسبت به نقش این قشر در فرایند تولید و لزوم مشارکت گسترده آنان در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی سبب شده است در جهت حمایت و پشتیبانی از فعالیتهای آنان برنامه ریزی های مختلف علمی، آموزشی، اجتماعی و فرهنگی جهت ایجاد عرصه های مشارکت بیشتر آنان و سرمایه گذاری های مالی و همت همه جانبه صورت پذیرد. با ارزیابی و تجزیه و تحلیل مستمر طرحها و سیاستهای جاری توسعه، می توان شرایطی را فراهم نمود که راه دستیابی و دسترسی زنان به منابع تولید و خدمات اجتماعی هموارتر گردیده و با در نظر گرفتن شرایط اجتماعی و خانوادگی آنان، موقعیتی فراهم ساخت تا زنان نیز همانند مردان صاحب درآمد بوده و در تصمیم گیریها شریک گردند. یکی از فعالیتهای مهم و قابل تمجید جهت مشارکت زنان، آموزش آنان در جهت تواناسازی و افزایش مهارت بمنظور ایجاد و گسترش شبکه های تولیدی در مناطق روستایی کشور بوده که بعنوان مکمل و پشتیبان نظام کشاورزی و افزایش درآمد خانوار شاغلان این بخش محسوب می گردد.

ضرورت موضوع

آموزش و بهسازی منابع انسانی در عصر کنونی به لحاظ شرایط خاص زمانی، یکی از وظایف اجتناب ناپذیر سازمانها و موسسات دولتی و حکومتی محسوب می شود. این مهم اصولاً در قالب برنامه های آموزشی مدون کوتاه مدت و یا درازمدت به اجرا در می آید. در این راستا هر برنامه آموزشی از نظر علمی سه مرحله مستقل و در حین حال مرتبط با هم را داراست که این مراحل عبارتند از: الف). برنامه ریزی¹ ب) اجرا² ج) ارزشیابی³ (جباری ۱۳۸۱).

براین اساس، انسانها جهت کسب موفقیت بیشتر در امور مختلف و بالا بردن راندمان، محتاج برنامه ریزی هستند که در شیوه های نظام مند برنامه ریزی، ارزشیابی از اجزاء لاینفک چنین نظامی بوده بطوریکه ضرورت مبادرت بدان در هر مرحله از فرایند برنامه ریزی احساس می شود. امروزه بدلیل تنگناها و محدودیتهای مالی و مشکلات بودجه ای قانونگذاران و سیاستگذاران بایستی بطور دقیق در زمینه، اثرات و نتایج برنامه های مورد نظر به

آزمایش و ارزشیابی پرداخته تا با توجه به نتایج بدست آمده تقاضای سرمایه گذاری بیشتر منطقی باشد. ناگفته پیداست که ادامه بقای حیات موسسات آموزشی و تحقیقاتی جهت درخواست بودجه

¹. planning

². doing

³. evaluation

و سرمایه گذاری بیشتر منوط به اثربخش و کارا بودن فعالیتهای می باشد که نمایش چنین فرآیند اثربخشی و کارایی طرحهای اجرایی از طریق ارزشیابی ممکن می باشد. بنابراین تصمیم گیرندگان و دست اندرکاران ذیربط می توانند با ارزشیابی فعالیتهای، تصویری از چگونگی وضعیت آنها بدست آورده و با استفاده از آن تصمیمات لازم را در جهت بهبود و پیشرفت فعالیتهای برای نیل به بازدهی موردنظر اتخاذ کنند، لذا بحث ارزشیابی طرح توسعه اشتغال خانگی زنان نیز در این راستا دارای اهمیت خاصی می باشد.

از آنجا که ترویج همواره اهداف آموزشی و نوعی حمایتگری را دنبال می کند و مرتباً درصدد ارتقای بینش، آگاهی و مهارت فراگیران و مخاطبین برنامه های خود است لذا برای بهبود فعالیتهای ترویجی و بیان نقاط قوت و ضعف، بایستی برنامه های آنها مورد ارزشیابی قرار گرفته و اثربخشی و کارایی فعالیتهای آنها سنجیده شود. با توجه به مطالب فوق الذکر ضرورت ارزشیابی برنامه های آموزشی و ترویجی، بطور کلی در جهت تحقق موارد زیر خواهد بود :

در تعیین و تشخیص اهداف/ بهبود کیفیت کار آموزشگران و مسئولان اجرایی/ ایجاد انگیزه در فراگیران ، تصمیم گیری جهت شروع مراحل بعدی آموزش و روند کاری ، تشخیص نارساییهای اجرایی، شناخت دقیق تر شیوه های تحقیق اهداف طرح، در جهت کمی سازی برنامه ها (عرب زاده مقدم، ۷۶).

نهایتاً با توجه به مطالب ذکر شده در مورد بسترها و زمینه موضوعی و قانونی موضوع مورد مطالعه، فرصتها و تهدیدهای پیش رو در حوزه مسئله زنان روستایی و کشاورز را می توان بصورت جدول زیر متذکر شد.

جدول شماره ۱ : فرصتها و تهدیدهای پیش رو در مسئله زنان (محمدرقی نیا، ۸۳).

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	نوع محیط
<ul style="list-style-type: none"> - سطح کارشناسی (تخصصی) متوسط کارشناسان در دفتر مرکزی و سطح پایین کارشناسی در سطوح اجرایی استانها - عدم تناسب رشته های تحصیلی کارشناسان با فعالیتهای محوله - فقر اطلاعات نظری به روز در خصوص فعالیتهای - ضعف ارتباطات درون سازمانی (کارکردی و ساختاری) - کمبود نیروی کارشناسی با توجه به حجم بالای وظایف محوله 	<ul style="list-style-type: none"> - وجود انگیزه فعالیت و تجربه بالای فعالیتی در کارشناسان دفتر - وجود تجارب عدیده، درخصوص اجرای پروژه های موردی و آزمایشی - الگوبرداری از تجارب سایر کشورها درخصوص حوزه فعالیتی زنان، سازمان و توسعه - وجود سابقه تجربی بالای سازمانی در دفتر امور زنان روستایی در دو وزارتخانه جهادسازندگی و کشاورزی سابق - اجرای چند طرح نسبتاً جامع قبلی درخصوص زنان در وزارتخانه های جهاد سازندگی و کشاورزی سابق (طرح اشتغال زنان در وزارت جهادسازندگی، طرح مطالعات زنان و...) 	<ul style="list-style-type: none"> محیط درون سازمانی دفتر امور زنان روستایی

<p>- کمبود تجارب در خصوص دیدگاه های کلی نگر نظام گرا (اکثر فعالیتهای انجام شده آزمایشی بوده است) - عدم توجه جدی به وجود هسته های مشاوران ثابت در دفتر - ضعف در نظام نظارت و ارزشیابی موجود در فعالیتهای دفتر - مشخص نبودن استراتژیها و محوریتها کلی اهداف و شرح دقیق وظایف دفتر</p>	<p>---</p>	
<p>تهدیدها (T)</p>	<p>فرصتها (O)</p>	
<p>- نبود دیدگاه برنامه ریزی جنسیتی در روند برنامه های کشوری و عدم توجه به طرح جامع زنان با تاکید بر زنان روستایی و کشاورز</p> <p>- مشکلات و عدم هماهنگیهای ایجاد شده بر اثر ادغام وزارتخانه های جهادسازندگی و کشاورزی سابق</p> <p>- گستردگی و تعدد فعالیتهای مرتبط با زنان، همچنین وجود انتظارات بالا با توجه به کمبودهای موجود</p> <p>- کاهش اعتمادپذیری مخاطبین روستایی نسبت به برخی از پروژه های کلی، غیر عملیاتی و شعارگونه</p> <p>- ممانعتها یا مشکلات ایجاد شده توسط مردان در روند مشارکتی (مشارکت فعال) زنان روستایی</p> <p>- گرایش به نهادهای خاص زنان روستایی نه برنامه های دربرگیرنده دیدگاه های جنسیتی و توسعه ای</p> <p>- گرایش افراطی به ابعاد فنی (نگرش شبکه ای) و یا گرایش افراطی به مباحث خاص زنان (نگرش نظام مند)</p>	<p>- ارتباطات بالای دفتر و حمایتها به عمل آمده توسط سایر دفاتر در وزارتخانه های دیگر و مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری (همکاریهای بالای منطقه ای، ملی و بین المللی)</p> <p>- بودجه نسبتاً مناسب موجود در طرح</p> <p>- تصویب طرح برنامه اقدام ملی زنان جهت مدیریت مشارکتی در توسعه روستایی و کشاورزی و اخذ اعتبارات آن</p> <p>- گرایش به ساختهای مشارکتی در مخاطبین (زنان) روستایی و کشاورزی در سطوح عملیاتی</p> <p>(خصوصاً نخبگان زن روستایی و فارغ التحصیلان زن)</p> <p>- ایجاد نوعی خیزش اجتماعی و فردیت گرایی بالا در زنان و بالطبع زنان روستایی و کشاورز</p> <p>---</p>	<p>محیط برون سازمانی دفتر امور زنان روستایی</p>

با توجه و بر اساس موارد مطرح در جدول شماره (۱) می توان اینگونه نتیجه گرفت که پتانسیلهای قوی و مناسبی جهت اجرا و عملیاتی کردن مشارکت زنان در توسعه وجود دارد و چنانچه از فرصتهای پیش آمده استفاده مناسب و عملیاتی نگردد، در آن صورت، بهره برداری در خور و کارآمدی از هزینه کردهای به عمل آمده نشده و از طرف دیگر در آینده ای نزدیک می بایست هزینه مضاعف توسعه نیافتگی و توسعه نیافته نگاه داشته شدن زنان روستایی با توجه به اصول مسلم توسعه منابع انسانی پرداخت گردد.

اهداف تحقیق:

هدف کلی: سنجش اثربخشی و کارایی طرح آموزشی، ترویجی و توسعه اشتغال خانگی زنان

روستایی

اهداف اختصاصی

الف) اهداف مرتبط با کارایی:

- ۱- بررسی و تحلیل درونداد های طرح و پروژه های سه گانه آن.
- ۲- بررسی و تحلیل فرایندهای موجود جهت اجرای طرح و پروژه های آن شامل:
- ۳- بررسی و تحلیل ارزشیابی روشهای بکار گرفته شده در آموزش و مقایسه دوره ها با یکدیگر.
- ۴- بررسی و تحلیل ارزشیابی مدیریت و امکانات اجرایی دوره ها و مقایسه دوره ها با یکدیگر.
- ۵- بررسی و تحلیل ارزشیابی مواد و محتوای آموزشی دوره ها و مقایسه دوره ها با یکدیگر.
- ۶- بررسی و تحلیل برونداد های طرح و پروژه های سه گانه آن و تحلیل نسبت آن با درونداد ها جهت محاسبه کارایی.

(ب) اهداف مرتبط با اثربخشی :

هدف از انجام اثربخشی بررسی و ارزیابی میزان دستیابی به اهداف طرح آموزشی ترویجی و توسعه اشتغال خانگی زنان روستایی و عشایری بوده، که شامل اهداف اختصاصی زیر می باشد:

۱- بررسی اهداف و سیاستهای طرح (سطح تحقق پذیری، سطح تحقق یافتگی) و ارائه پیشنهادات اصلاحی.

۲- بررسی روندهای آموزشی خاص طرح از بعد ارکان آموزشی.

۳- بررسی میزان تحقق اهداف از دید مجریان و مخاطبین.

۴- بررسی تطبیقی استانها با یکدیگر در زمینه میزان تحقق اهداف.

- آموزش ترویجی^۴: نوعی آموزش خارج از نظامها، قالبها و ضوابط متداول کلاسیک است که در صحنه عمل و در جریان واقعی کار و زندگی مردم تحقق می یابد. این آموزش شامل آن دسته از آموزشهای غیررسمی است که در قالب دوره ها و فعالیتهای آموزشی توسط مروجان برای ارتقاء سطح دانشی، بینشی و مهارتی روستاییان ارائه می شوند. این دوره ها اغلب کوتاه مدت بوده و جنبه معرفی یافته های جدید علمی و فنی دارند.

- اثربخشی^۵: منظور از اثربخشی در این تحقیق درجه و میزان رسیدن به اهداف می باشد.

- کارایی^۶: عبارتست از اینکه یک سازمان به چه میزان توانسته به اهداف تعیین شده دست یابد و بر اساس ضوابطی که برای حصول به اهداف در نظر گرفته شده است. چگونه عمل نموده است. کارایی از دید اقتصادی، به مفهوم تلف نکردن منابع است که از نسبت کل ستانده به کل نهاده بدست می آید و در واقع حداکثر میزان تولید و عملکرد هر منبع تولیدی را نشان می دهد.

روش شناسی

تحقیق حاضر به لحاظ هدف که به توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص و با کاربردی مدلهای اثربخشی سنجی هدف گرا می پردازد در دسته بندی تحقیقات کاربردی قرار می گیرد و به لحاظ چگونگی دسترسی و جمع آوری داده های مورد نیاز از آنجا که به دنبال توصیف شرایط یا پدیده های مورد بررسی می باشد از نوع تحقیقات توصیفی پیمایشی محسوب می شود. از طرف

⁴. Extensional Education

⁵. Effectiveness

⁶. Efficiency

دیگر به جهت آنکه تحقیق حاضر به بررسی روابط بین متغیرها می پردازد، به لحاظ روش در جمله تحقیقات، توصیفی و همبستگی - همخوانی قرار خواهد گرفت.

از آنجا که هدف طرح حاضر ارزشیابی اثربخشی از دید مجریان و فراگیران می باشد، لذا دو پرسشنامه طراحی می شود که برای هر پرسشنامه یک جامعه آماری وجود دارد که بشرح زیر می باشند:

جامعه آماری فراگیران ر شامل کلیه زنان روستایی و عشایری استانهای کشور می باشد که در طرح آموزشهای ترویجی و توسعه اشتغال خانگی شرکت کرده اند.

جامعه آماری مجریان شامل کلیه کارشناسان زن در سطوح استانی و شهرستانی می باشند که به نوعی در برگزاری دوره های آموزشی مشارکت داشته اند.

روش نمونه گیری خوشه ای ترکیبی، روش دقیقی خواهد بود. برای طبقه بندی ۳۰ استان کشور و انتخاب استانهای مدنظر از چهار شاخص یا به عبارت دیگر چهار طبقه بندی مناطق جغرافیایی، عملکرد استانی در زمینه برگزاری دوره ها و قوت و ضعف تجربی استانها درخصوص فعالیتهای مرتبط با ترویج و آموزش کشاورزی و طبقه بندی استانی نسبت عملکرد به جمعیت زنان روستایی آنها کمک گرفته شده است. نمونه آماری مجریان از ۶۴ شهرستان انتخاب شده (سیستان ۸، اردبیل ۹، مازندران ۱۵، قزوین ۳، کرمانشاه ۱۱ و فارس ۱۸) و سپس در تکمیل پرسشنامه از بین کارشناسان امور زنان شهرستان تعداد ۴۱۹ نفر بعنوان حجم نمونه فراگیران مدنظر قرار گرفته است. همچنین حجم نمونه مجریان برابر با تعداد ۴۱ نفر می باشد.

اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق مطالعات کتابخانه ای، پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده اسناد و مدارک و شواهد صورت پذیرفته است بدین منظور دو نوع پرسشنامه ویژه فراگیران و مجریان طراحی شده است جهت افزایش روایی پرسشنامه ها با اساتید و متخصصین مختلف رشته مشاوره و همفکری شده است و به لحاظ پایایی ضریب آلفای کرونباخ اقدام به اندازه گیری آن شده و در مورد پرسشنامه فراگیران عدد ۷۹٪ و برای پرسشنامه مجریان عدد ۸۳٪ بدست آمده است که نشان دهنده پایایی مناسب پرسشنامه ها می باشند. ضمناً تعداد متغیر مستقل ۲۳ متغیر وابسته ۷ مورد میباشد که براین مبنا فرضیات به شرح ذیل آمده است .
فرضیه های تحقیق :

- بین میزان اثربخشی مرحله ای دوره های آموزشی ترویجی و فنی و حرفه ای با متغیرهای مطرح مستقل نظیر ویژگیها و شرایط فردی فراگیران، خصوصیات دوره ها و ارکان آموزش از دید فراگیران رابطه یا تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی نهایی (اهداف، سیاستها و راهکارهای اجرایی) دوره های آموزش ترویجی و فنی و حرفه ای، با متغیرهای مطرح مستقل نظیر ویژگیها و شرایط فردی فراگیران، خصوصیات دوره ها و ارکان آموزشی از دید فراگیران رابطه یا تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی درونی دوره های آموزشی ترویجی و فنی و حرفه ای با متغیرهای مطرح مستقل نظیر ویژگیها و شرایط فردی فراگیران، خصوصیات دوره ها و ارکان آموزش از دید فراگیران رابطه یا تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی مرحله ای دوره های آموزش ترویجی و فنی و حرفه ای با متغیرهای مطرح مستقل نظیر ویژگیها و شرایط فردی پاسخگویان، خصوصیات دوره ها، مراحل اجرای طرح و ... از دید مجریان رابطه یا تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی نهایی (اهداف، سیاستها و راهکارهای اجرایی) دوره های آموزش ترویجی و فنی و حرفه ای با متغیرهای مطرح مستقل نظیر ویژگیها و شرایط فردی پاسخگویان، خصوصیات دوره ها، مراحل اجرای طرح و ... از دید مجریان رابطه یا تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی درونی دوره های آموزش ترویجی و فنی حرفه ای با متغیرهای مطرح مستقل نظیر ویژگیها و شرایط فردی پاسخگویان، خصوصیات دوره ها، مراحل اجرای طرح و ... از دید مجریان رابطه یا تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی مرحله ای دوره های آموزش ترویجی و فنی و حرفه ای استانهای مختلف از دید مجریان و مخاطبین تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی نهایی (اهداف، سیاستها و راهکارهای اجرایی) دوره های آموزش ترویجی و فنی و حرفه ای استانهای مختلف از دید مجریان و مخاطبین تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین میزان اثربخشی درونی دوره های آموزش ترویجی و فنی و حرفه ای استانهای مختلف از دید مجریان و مخاطبین تفاوت معنی داری وجود دارد.

- بین کارایی بدست آمده دوره های آموزشی ترویجی و فنی حرفه ای در استانهای مختلف از دیدگاه فراگیران و آمار و ارقام موجود از گزارشات آماری تفاوت معنی داری وجود دارد.

تجزیه و تحلیل اطلاعات :

در تحقیق حاضر از آمار توصیفی و استنباطی جهت تجزیه و تحلیل داده ها استفاده می گردد. آماره های توصیفی مورد نیاز بر حسب ضرورت شامل میان، میانگین، نما، مد، واریانس و ... خواهند بود و آماره های استنباطی مورد نظر شامل ضرایب همبستگی، آزمونهای ناپارامتری من ویت نی و کروسکال والیس می باشد. آمار تحلیلی مورد استفاده عبارتند از : ضرایب همبستگی، آزمون رگرسیون، تحلیل عاملی

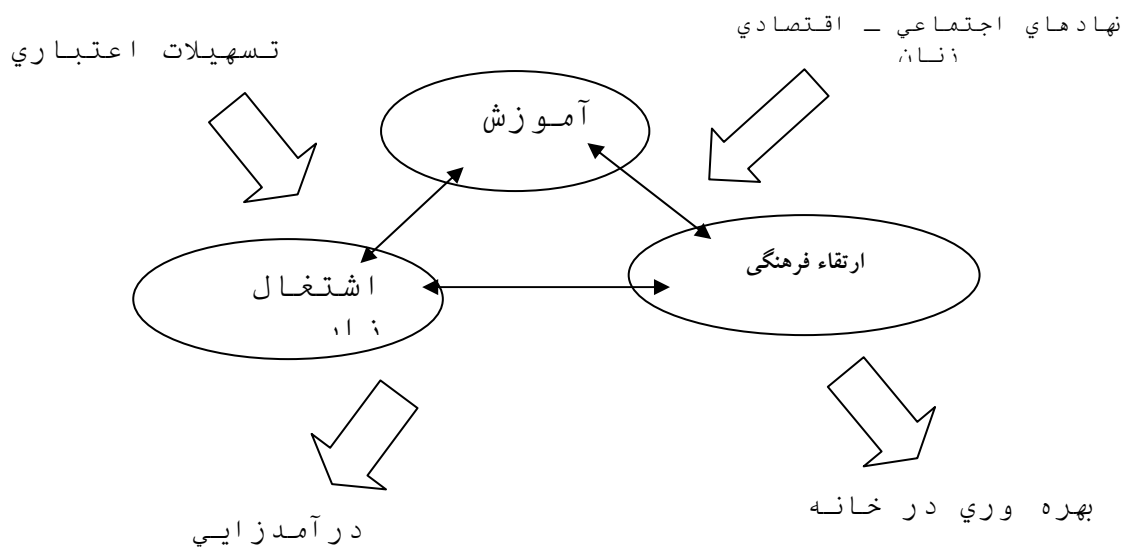
نرم افزارهای مورد استفاده :

در این پژوهش برای آزمون فرضیه های پژوهش و بررسی آماری در حوزه های توصیفی و تحلیلی از نرم افزارهای *spsswin* و *Excel* استفاده می شود. نرم افزاری که برای محاسبه کارایی به روش تحلیل فراگیر داده ها (*DEA*) استفاده می شود بسته نرم افزاری *Deap* است که این نرم افزار به زبان فرترن نوشته شده است و تحت *Dos* می باشد که به راحتی تحت *Windows* قابل اجرا است

روش اندازه گیری اثربخشی :

در بررسی اثربخشی اهداف طرح با توجه به اهداف و سیاستها و راهکارهایی که برای طرح در نظر گرفته شده شاخصهای عمده آموزش مدیریت و اقتصاد خانه، ارتقاء فرهنگی و اشتغال زایی استخراج گردید. به عبارت دیگر در این بخش اثربخشی طرح از بعد اثربخشی بعد از آموزش، ارتقاء فرهنگی و اشتغال زایی مورد بررسی قرار می گیرد.

نمودار شماره ۱ : شاخصهای موثر در اثربخشی طرح اشتغال زنان روستایی

همانطور که در نمودار فوق ملاحظه می گردد شاخصهای آموزش، ارتقاء فرهنگی و اشتغال زایی در تعامل با یکدیگر قرار دارند. به اینصورت که رشد آموزش باعث ارتقاء فرهنگی جوامع روستایی گردیده و باعث رفع موانع فرهنگی در زمینه اشتغال خانگی زنان روستایی می گردد. همچنین انگیزه های کار در خانه را در روستائیان بویژه زنان افزایش می دهد و ایده های جدید و روشهای جدید اشتغال خانگی را به خانوارهای روستایی تزریق کرده و در اثر نتایج ارتقاء فرهنگی جوامع روستایی، راه برای اشتغال زایی آنان باز می گردد. و نهایتاً اشتغال زایی و ارتقاء فرهنگی موجب درآمدزایی و افزایش بهره وری در خانه خواهد گردید. ضمناً باید به اثرات عوامل محیطی مانند نهادهای اجتماعی و اقتصادی مربوط به زنان که به آنها در اشتغال زایی کمک می نماید و راه را برای روستائیان هموار می کند و تسهیلات اعتباری که دولت در اختیار زنان روستایی قرار می دهد نیز توجه نمود.

- روش اندازه گیری کارایی :

روش برنامه ریزی خطی که در این پژوهش بکار گرفته می شود روش تحلیل فراگیر داده ها (DEA) می باشد. اجزاء این روش عبارتند از : واحدهای تصمیم گیر (DMU)، ورودیها^۷ و خروجیها^۸. این قسمت به معرفی آنها می پردازیم.

DMU: واحدهای تصمیم گیری هستند که به کمک ورودیهای موجود یکسری خروجی را ایجاد می کند. از آنجا که در طرح حاضر در قسمت کارایی دو هدف، تعیین کارایی هر یک از دوره های آموزشی و تعیین کارایی هر یک از استانها در برگزاری این دوره ها مدنظر می باشد لذا در طرح حاضر دو سری DMU در نظر گرفته شده است.

الف (تعیین کارایی هر یک از دوره های آموزشی)، هریک از دوره های آموزشی بعنوان DMU
ب (تعیین کارایی هر یک از استانهای برگزار کننده دوره آموزشی)، هر یک از استانهای کشور به عنوان واحد تصمیم گیر "DMU"

یافته ها و بحث

- از نظر سنی، میانگین سنی فراگیران پاسخگو ۲۶ سال و میانگین سنی آموزشگران پاسخگو ۳۴ سال می باشد.
- متوسط میزان تحصیلات فراگیران (۵۷ درصد) سیکل و سطح تحصیلات (۷۸ درصد) آموزشگران در سطح لیسانس و پایین تر از آن می باشد.
- از نظر تاهل حدود ۷۴ درصد فراگیران و ۹۰ درصد آموزشگران متاهل می باشند.
- حدود ۴۴ درصد مجریان دارای رشته تحصیلی علوم اجتماعی، ۲۶ درصد مدیریت، ۱۳ درصد علوم تربیتی و ۱۷ درصد کشاورزی می باشند.
- حدود ۱۳ درصد فراگیران نمونه گیری شده، از استان سیستان و بلوچستان، ۱۷ درصد از استان اردبیل، ۲۵ درصد از استان مازندران، ۷/۵ درصد از استان قزوین، ۱۶/۵ درصد از استان کرمانشاه و ۲۱ درصد از استان فارس انتخاب شده اند.
- میانگین تعداد افراد خانواده فراگیران ۴ نفر می باشد.
- تنها ۱۴ درصد فراگیران سرپرست خانواده را بر عهده داشته اند.
- ۸۳/۶ درصد فراگیران خانه دار می باشند.
- ۹۵ درصد خانواده فراگیران دارای متوسط درآمدی کمتر از ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال بوده و میانگین درآمدی جامعه فراگیران حدود ۱۸۵ هزار تومان است.
- میانگین سابقه کاری مجریان ۷/۳۱ سال می باشد.
- حدود ۸۰ درصد مجریان دارای سمت کارشناسی در تشکیلات جهاد کشاورزی می باشند.
- ۵۷/۵ درصد روشهای آموزشی مورد استفاده دوره های مختلف آموزشی بصورت آموزشی عملی،

⁷. Input

⁸. Output

۱۷/۵ درصد نمایش فیلم، ۱۰ درصد سخنرانی، ۷/۵ درصد بازدید، ۵ درصد استفاده از نشریات و بروشورهای ترویجی و ۲/۵ درصد سایر موارد می باشد.

• اکثریت درصد آموزشگران و مجریان فصل برگزاری دوره های آموزشی را در حد متوسط به پائین مناسب می دانند.

• اکثریت آموزشگران و مجریان مکان برگزاری دوره های آموزشی را در حد متوسط به پایین مناسب می دانند.

• اکثریت آموزشگران و مجریان زمان برگزاری دوره های آموزشی را در حد متوسط به پائین مناسب می دانند.

• غالب مجریان معتقدند که قابلیت های آموزشگران در حد متوسط به بالا بوده است.
• غالب مجریان میزان استقبال فراگیران را در حد متوسط به پائین ارزیابی نموده اند.
• غالب مجریان میزان موفقیت آموزشگران را در حد متوسط به بالا ارزیابی نموده اند.
• غالب مجریان معتقدند که نیاز زنان منطقه به چنین دوره هایی در حد زیاد و خیلی زیاد می باشد.

• اکثر مجریان محتوی مطالب ارائه شده را در حد متوسط به پائین ارزیابی نموده اند.
• اکثر درصد مجریان روش های آموزشی مورد استفاده را در حد متوسط به پائین مناسب می دانند.

• غالب مجریان کیفیت برگزاری دوره های آموزشی را در حد متوسط به بالا ارزیابی نموده اند.

• متوسط اثربخشی دوره ها در کل استانها بر حسب شاخصهای ایجاد اشتغال خانگی، موقعیت اجتماعی و فرهنگی و مدیریت و اقتصاد خانه (از دید فراگیران) به ترتیب برابر با ۱/۴۷، ۱/۵۹ و ۱/۲۷ محاسبه گردیده (اعداد یک مربوط به کم، دو مربوط به متوسط و سه مربوط به زیاد بوده و سایر اعداد محاسبه شده نیز در بین این طیفها قرار می گیرند) لذا به ترتیب دوره های مطرح در زیر شاخص موقعیت اجتماعی و فرهنگی زنان، اشتغال خانگی و مدیریت و اقتصاد خانه اثربخش می باشد.

• بر اساس شاخص اشتغال خانگی از دید فراگیران، استان قزوین با اثربخشی ۱/۵۱ رتبه اول و استان اردبیل با اثربخشی ۱/۴۱ حائز رتبه آخر شده است.

• بر اساس شاخص موقعیت اجتماعی و فرهنگی، استان مازندران با اثربخشی ۱/۶۱ و استان کرمانشاه با اثربخشی ۱/۵۸ از دید فراگیران به ترتیب رتبه اول و آخر را کسب نموده اند.

• بر اساس شاخص مدیریت و اقتصاد خانه، استان قزوین با اثربخشی ۱/۳۱ و استان سیستان و بلوچستان با اثربخشی ۱/۲۳ از دید فراگیران به ترتیب رتبه های اول و آخر را کسب نموده اند.

- بر اساس اثربخشی کل، استان قزوین با اثربخشی ۱/۴۷ و استان اردبیل با اثربخشی ۱/۴۳ از دید فراگیران به ترتیب استانهای اول و آخر بوده اند.
- متوسط اثربخشی کل استانها بر حسب شاخصهای اشتغال خانگی، موقعیت اجتماعی و فرهنگی و مدیریت و اقتصاد خانه از دید مجریان به ترتیب برابر با ۲/۵۲، ۲/۷۰ و ۲/۸۸ محاسبه گردیده است که از بین اعداد محاسبه شده مذکور عدد یک مربوط به اثربخشی خیلی کم، دو مربوط به اثربخشی کم، سه مربوط به اثربخشی متوسط، چهار مربوط به اثربخشی زیاد و پنج نیز مربوط به اثربخشی خیلی زیاد می باشد.
- بر حسب شاخص اشتغال زایی از دید مجریان، استان کرمانشاه با اثربخشی ۲/۸۲ رتبه اول و استان مازندران با اثربخشی ۲/۲۶ رتبه ششم می باشد.
- بر حسب شاخص ارتقاء موقعیت فرهنگی و اجتماعی، از دید مجریان، استان کرمانشاه با اثربخشی ۲/۷۳ و استان مازندران با اثربخشی ۲/۶۵ به ترتیب رتبه اول و آخر را کسب نموده اند.
- بر حسب شاخص مدیریت و اقتصاد خانه، استان اردبیل با اثربخشی ۳/۲۰ رتبه اول و استان مازندران با اثربخشی ۲/۶۰ رتبه آخر را لحاظ نموده اند.
- بر حسب اثربخشی کل، از دید مجریان، استان کرمانشاه با اثربخشی ۲/۸۶ و استان مازندران با اثربخشی ۲/۵ به ترتیب اول و ششم بوده اند.
- بر حسب تحلیل‌های همبستگی، بین متغیر سن فراگیران و اثربخشی بر حسب شاخص اشتغال زایی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.
- بین متغیر تعداد افراد خانواده فراگیران و نظر آنان درخصوص اثربخشی بر حسب شاخص مدیریت و اقتصاد خانه رابطه منفی معنی دار وجود دارد.
- بین متوسط درآمد خانواده فراگیران و نظر آنان درخصوص شاخص اشتغال زایی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.
- بین متغیر پسندیده بودن کار زنان در جامعه و اثربخشی بر حسب شاخص موقعیت اجتماعی و فرهنگی از دید فراگیران رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.
- بین میزان آزادی فراگیران و اثربخشی بر حسب شاخص اشتغال زایی و مدیریت و اقتصاد خانه به ترتیب رابطه مثبت و منفی معنی داری وجود دارد.
- بین میزان رضایت فراگیران از پوشاک و مسکن و تغذیه و اثربخشی بر حسب شاخص های ارتقاء موقعیت فرهنگی و اجتماعی و شاخص مدیریت و اقتصاد خانه به ترتیب رابطه مثبت و منفی معنی داری وجود دارد.
- بین متغیر مناسب بودن زمان برگزاری دوره ها و اثربخشی بر حسب شاخص ارتقاء موقعیت فرهنگی و اجتماعی از دید مجریان رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.
- بین میزان امکانات و تجهیزات و نظر آموزشگران درخصوص شاخص های ارتقاء فرهنگی و اجتماعی و مدیریت و اقتصاد خانه رابطه منفی معنی دار وجود دارد.

• بر حسب رابطه رگرسیونی تخمینی متغیرهای سن، میزان آزادی فراگیران در تصمیم گیری، میزان رضایت فراگیران از وضعیت پوشاک و مسکن، موقعیت اجتماعی فراگیران، سطح حقوق و دستمزد، میزان موانع فرهنگی، میزان آگاهی فراگیران، میزان همکاری نهادها و میزان همکاری و حمایت خانوادگی بر روی اثربخشی بر حسب شاخص اشتغال زایی از دید فراگیران تاثیر مثبت دارد.

• بر حسب رابطه رگرسیونی تخمینی متغیرهای میزان آزادی، میزان رضایت، میزان مشارکت، میزان موانع فرهنگی، میزان آگاهی، میزان تخصیص اعتبارات دولتی و میزان همکاری نهاده با فراگیران بر روی اثربخشی بر حسب شاخص ارتقاء موقعیت فرهنگی و اجتماعی موثر است.

• بر حسب تحلیلهای رگرسیونی متغیرهای مناسب بودن فصل برگزاری، میزان استقبال فراگیران، میزان نیاز جامعه به دوره ها، میزان مناسب بودن روشهای آموزشی، میزان کیفیت برگزاری دوره ها، میزان مطابقت برنامه ریزی دوره ها با مشکلات زنان، میزان هماهنگی برگزاری دوره ها، میزان همکاری نهادها، میزان مشارکت و میزان مناسب عملیات اجرایی بر روی اثربخشی از دیدگاه مجریان بر حسب شاخص اشتغال زایی موثر می باشد.

• بر اساس نتایج آزمون ناپارامتری "من ویت نی" رابطه معنی داری بین وضعیت اشتغال فراگیر و نظر آنان درخصوص اثربخشی بر حسب شاخصهای اشتغال زایی و مدیریت و اقتصاد خانه وجود دارد.

• بر اساس آزمون ناپارامتری "من ویت نی" از دید مجریان بین وضعیت تاهل آموزشگران و نظر آنان درخصوص شاخص ارتقاء موقعیت اجتماعی و فرهنگی رابطه معنی داری وجود دارد.

• بر اساس نتایج آزمون ناپارامتری "کروسکال والیس" از دید فراگیران بین میزان تحصیلات فراگیر و اثربخشی کل رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.

• بر اساس نتایج آزمون ناپارامتر "کروسکال والیس" از دید مجریان نیز بین میزان تحصیلات و رشته تحصیلی آنان با اثربخشی بر حسب شاخص اشتغال زایی رابطه معنی داری وجود دارد.

• بر حسب نتایج کارایی، بصورت کلی، استان زنجان، همدان و آذربایجان شرقی به ترتیب رتبه اول تا سوم و استان لرستان و گیلان نیز جزء استانهای ناکارا بشمار می روند.

• بر حسب نتایج کارایی، استانهای زنجان، چهارمحال بختیاری و کرمان به ترتیب با ضریب کارایی

۱، ۰/۵۵ و ۰/۳۵ در سال ۱۳۷۸ حائز رتبه های اول تا سوم شده اند.

• بر حسب نتایج کارایی، در سال ۱۳۷۹ استان چهارمحال بختیاری، در سال ۱۳۸۰ استان زنجان و در سال ۸۱ استان اصفهان حائز رتبه اول تا سوم شده اند.

• بر حسب نتایج کارایی پروژه های مدیریت خانه، اقتصاد خانه و توسعه اشتغال خانگی بترتیب با ضرایب کارایی ۱، ۰/۸۶۹ و ۰/۷۳۷ در رتبه های اول تا سوم قرار گرفته اند.

• از بین دوره های مختلف آموزشی طرح توسعه اشتغال خانگی، دوره های آموزشی سجاده بافی و معرق کاری در رتبه های اول و دوم قرار گرفته اند.

- از بین دوره های مختلف آموزشی پروژه اقتصاد خانه با رهیافت *DEA* دوره های آموزشی پرورش زنبور عسل، سوخت فسیلی و پرورش طیور بومی غیر مرغ با ضرایب کارایی ۱، ۰/۹۴۲ و ۰/۸۹۴ در رتبه های اول تا سوم قرار دارند.
- از بین دوره های مختلف پروژه مدیریت خانه نیز با رهیافت *DEA*، دوره های آموزشی بهداشت خانه و خانواده، آموزش بزرگسالان و آموزش بیماریهای مشترک انسان و دام به ترتیب با ضرایب کارایی ۱، ۱ و ۰/۸۷۸ در رتبه های اول تا سوم قرار دارند.
- بر اساس نتایج تکنیک *AHP* اوزان پروژه های اقتصاد خانه، مدیریت خانه و آموزش فنی و حرفه ای نسبت به شاخص اشتغال زایی به ترتیب برابر است با ۰/۰۸۶، ۰/۰۴۱ و ۰/۰۸۷.
- اوزان پروژه های سه گانه اقتصاد خانه، مدیریت خانه و آموزش فنی و حرفه ای نسبت به شاخص افزایش آگاهی و معلومات به ترتیب ۰/۰۷۸، ۰/۰۶۶ و ۰/۰۸۵ و نسبت به شاخص ارتقای فرهنگی و مشارکت اجتماعی به ترتیب ۰/۱۳۵، ۰/۱۱۶ و ۰/۷۴۸ می باشد.
- اوزان پروژه های سه گانه نسبت به شاخص تسهیل و آموزش روشهای جدید انجام امور خانه به ترتیب برابر است با ۰/۰۷۳، ۰/۱۹۷ و ۰/۷۳.
- پروژه های اقتصاد خانه، مدیریت خانه و آموزش فنی و حرفه ای نسبت به شاخص بهبود بهره وری و نوآوری در کارخانه به ترتیب معادل ۰/۰۷، ۰/۰۵۱ و ۰/۴۲ می باشد.
- پروژه های مختلف اقتصاد خانه، مدیریت خانه و آموزش فنی و حرفه ای با اوزان کلی به ترتیب ۰/۰۹، ۰/۱ و ۰/۶۱ به ترتیب در اولویتهای سوم تا اول قرار دارند، یعنی پروژه ها آموزش فنی و حرفه ای اولویت اول و مدیریت و اقتصاد خانه نیز به ترتیب در اولویتهای دوم و سوم قرار گرفته اند.

نتیجه گیری :

چارچوب بندی و ساماندهی تطبیقی، یافته ها را می توان بصورت چند جدول ذیل بیان داشت:

جدول شماره ۲: چارچوب بندی و ساماندهی تطبیقی یافته های مرتبط با سنجش اثربخشی پروژه ها از دید مجریان و کارشناسان و فراگیران

اولویت بندی استانها (به ترتیب نگارش)		اولویت بندی شاخصها		مولفه ها
با توجه به نظر مجریان	با توجه به نظر فراگیران	از نظر مربیان	از نظر فراگیران	شاخص اولویت بندی طرح
- کرمانشاه بالای متوسط - قزوین و سیستان بالای متوسط - اردبیل متوسط - فارس زیر متوسط - مازندران زیر متوسط	- قزوین و کرمانشاه بالای متوسط - سیستان و فارس متوسط - مازندران زیر متوسط - اردبیل زیر متوسط	سوم	دوم	اشتغال زایی
- کرمانشاه بالای متوسط - اردبیل و فارس بالای متوسط - سیستان بالای متوسط - قزوین زیر متوسط - مازندران زیر متوسط	- قزوین و مازندران بالای متوسط - سیستان ، فارس و اردبیل متوسط - کرمانشاه زیر متوسط	دوم	اول	ارتقاء موقعیت اجتماعی فرهنگی

- اردبیل بالای متوسط - کرمانشاه بالای متوسط - سیستان زیر متوسط - فارس زیر متوسط - قزوین زیر متوسط - مازندران زیر متوسط	- قزوین بالای متوسط - اردبیل بالای متوسط - فارس بالای متوسط - مازندران زیر متوسط - کرمانشاه زیر متوسط - سیستان زیر متوسط	اول	سوم	مدیریت و اقتصاد خانه
- کرمانشاه بالای متوسط - اردبیل بالای متوسط - سیستان بالای متوسط - فارس و قزوین زیر متوسط - مازندران زیر متوسط	- قزوین بالای متوسط - فارس بالای متوسط - کرمانشاه و مازندران متوسط - سیستان و اردبیل زیر متوسط	-	-	کلی

با توجه به جدول شماره (۲) می توان بیان داشت که رویکرد فراگیران و مجریان نسبت به اولویت بندی شاخصه ها و بالطبع اولویت بندی استانها، تا حد زیادی متفاوت می باشد. بهره گیری از تکنیک مثلث سازی^۹ و جمعیت نظرات نشان می دهد که انتظار زنان روستایی مخاطب طرح در گام نخست ارتقاء موقعیت اجتماعی و فرهنگی آنها جهت کسب آزادی عمل بیشتر جهت فعالیتهای اجتماعی و مشروعیت یابی محلی، در گام دوم اشتغال زایی و کسب استقلال مالی و برخورداری از مزایای مالکیت فردی و در نهایت مدیریت و اقتصاد خانه، یا باز توجه به محیط خانوادگی و ساماندهی دوباره آن می باشد، در حالیکه انتظار کارشناسان و مجریان در گام اول ساماندهی وضعیت مدیریت و اقتصاد خانه، ارتقاء موقعیت اجتماعی و فرهنگی و در گام نهایی اشتغال زایی بیان شده است.

تحلیل نظرات دو گروه این نکته را روشن می سازد که زنان اثربخشی طرح اجرایی را با رویکرد بیرون به درون مورد قضاوت قرار داده در حالیکه کارشناسان اثربخشی طرح اجرایی را با رویکرد درون به بیرون مورد ارزشیابی قرار داده اند.

نتیجه قابل استخراج اینکه، چنانچه چنین رویه های تفاوت آرای حل نگردد، به نسبت افزایش سرمایه گذاری بر طرح اجرایی، شاهد افزایش اثربخشی فعالیت نخواهیم بود. ولی اگر رویه های همسوکننده آراء در برنامه ریزی فعالیتی مورد توجه قرار گیرد، این معضل کاهش خواهد پذیرفت. چنین برداشت معکوسی از اهداف طرح در اثربخشی تجمعی کار از دیدگاه فراگیران و کارشناسان (مجریان) در استانهای شش گانه نیز مشاهده می گردد. در استانهایی که فراگیران عملکرد دوره را بالا دانسته اند، کارشناسان عملکرد دوره را کم بیان داشته و بالعکس.

⁹ - Thrigolation

. با توجه به جدول شماره ۲) می توان اینگونه بیان داشت که از نظر کارایی، میزان کارایی پروژه ها به ترتیب شامل مدیریت خانه، اقتصاد خانه و اشتغال خانگی بوده و در واقع شیوه هزینه کرد بودجه جهت تحقق کارایی، با نظر کارشناسان درخصوص اثربخشی ارتباط بیشتری دارد از طرف دیگر استانهای شش گانه مطرح در جامعه آماری تحقیق، عمدتاً در ردیف استانهای برخوردار از کارایی متوسط (نه در ردیفهای اول و نه در ردیفهای آخر) قرار گرفته اند.

مقایسه اولویت بندی استانهای شش گانه از نظر میزان کارایی با اثربخشی نیز نشان دهنده عدم وجود ارتباط مشخص بین آنها می باشد.

از نظر اولویت بندی پروژه ها به کمک نرم افزار AHP، وضعیت را می توان بصورت جدول ذیل تفسیر نمود.

جدول شماره ۳: اولویت بندی پروژه های سه گانه با توجه به شاخصه های پنجگانه به کمک نرم افزار AHP

اولویت بندی شاخصه های پنجگانه مقایسه ای برای هر یک از پروژه ها					مولفه ها پروژه
رویه های جدید کار	بهبود و بهره وری	ارتقاء فرهنگی	افزایش دانش و معلومات	اشتغال زایی	
۲	۱	۱	۱	۱	اشتغال خانگی
۱	۲	۳	۳	۳	مدیریت خانه
۳	۳	۲	۲	۲	اقتصاد خانه
کاهش	کاهش	ثابت	ثابت	افزایش	تحلیل حساسیت
۵	۴	۳	۲	۱	اولویت بندی شاخص های پنجگانه

با توجه به جدول می توان اینگونه قضاوت نمود که از بین پروژه های سه گانه، اشتغال زایی جای فعالیت بیشتر، اقتصاد خانه فعالیت متوسط و مدیریت خانه، فعالیت کم را دارد و این نظر با نظر فراگیران قرابت بیشتری دارد. بدین منظور می بایست وضعیت شاخص اشتغال زایی پروژه ها را افزایش داده، دانش و معلومات و ارتقاء فرهنگی را ثابت فرض نموده و ارایه رویه های جدید کاری و بهبود و بهره وری را کاهش داد.

آخرین بخش قابل نتیجه گیری و تحلیل، بهره مندی از نظریات بیان شده توسط فراگیران و مجریان به کمک آماره های استنباطی (ضرایب همبستگی، آزمونها و رگرسیون) می باشد که بشکل مبسوط در جدول شماره ۴) ارایه شده است.

جدول شماره ۴: بررسی معناداری متغیرهای مختلف در ماتریس تعاملی آماره های استنباطی و شاخص های عمده طرح

شاخص ها		اشتغال زایی	ارتقاء موقعیت اجتماعی و فرهنگی	مدیریت و اقتصاد خانه	کلی و جمعی
آماره ها					

متوسط درآمد خانواده، منزلت اجتماعی، موانع فرهنگی	میزان همکاری و حمایت خانوادگی، میزان استفاده از تجربیات نهادهای بومی	تعداد افراد خانواده، پسندیده بودن کار زنان در جامعه، رضایت فراگیر از پوشاک و مسکن، موانع فرهنگی در منطقه	سن، متوسط درآمد، آزادی عمل، موقعیت اجتماعی، همکاری نهادها و سازمانهای مرتبط	فراگیران +	
میزان مشارکت در اداره خانه و خانواده، میزان حقوق	تعداد افراد خانواده، میزان آزادی فراگیران جهت اشتغال	مشارکت در اداره خانه و خانواده، میزان حقوق و دستمزد	-	فراگیران -	ضریب همبستگی
میزان استقبال فراگیران از دوره	میزان استقبال فراگیران از دوره ها	استقبال فراگیران از دوره ها، مناسب بودن نظارت و ارزیابی	-	مجریان +	
میزان مناسب بودن محتوایی، میزان مناسب بودن روشها	مناسب بودن محتوای آموزشی، هماهنگی برگزاری دوره ها با سیاستهای سایر بخشها	میزان امکانات و تجهیزات آموزشی	-	مجریان -	
آزادی عمل جهت اشتغال، رضایت از مسکن و پوشاک، سطح دستمزد، موانع فرهنگی، آگاهی نسبت به حقوق خود، همکاری نهادها و سازمانهای مربوطه	متوسط درآمد خانواده، رضایت از مسکن و پوشاک، مشارکت در اداره خانه، سطح دستمزد، موانع فرهنگی، آگاهی از حقوق خود، حمایت خانوادگی، دسترسی به بازار و استفاده از تجارب نهادهای بومی	آزادی تصمیم گیری، رضایت از پوشاک و مسکن، مشارکت در اداره منزل، موانع فرهنگی، آگاهی از حقوق، تخصیص اعتبارات جهت اشتغال، همکاری نهادها، حمایت خانوادگی	سن، میزان آزادی عمل، میزان رضایت از مسکن و پوشاک، موقعیت اجتماعی، سطوح حقوق و دستمزد، موانع فرهنگی، آگاهی از حقوق و وظایف، همکاری نهادها و حمایتهای خانوادگی	فراگیران	رگرسیون
اکثریت موارد قبل	اکثریت موارد قبل	استقبال فراگیران، شناساندن اهداف، نیاز جامعه محلی، مناسب بودن روشها، کیفیت دوره، محوریت سنجی، نیازسنجی، هماهنگی با سیاستها، انطباق با پتانسیلها، تجهیز مراکز، همکاری نهادها و سازمانها، مشارکت خانواده، تناسب دستاوردها با هزینه ها، سابقه طراحی دوره، ارزشیابی درست، علمی بودن ارزشیابی	سن، توان تدریس، امکانات و تجهیزات، نیاز زنان به دوره، مناسب بودن محتوا و روشها، استفاده از مروجین زن، محوریت سنجی، نیازسنجی درست، هماهنگی با سیاستها، انطباق با پتانسیلهای منطقه، همکاری نهادها و سازمان، مشارکت خانواده، در نظرگیری شرایط جغرافیای منطقه، سابقه طراحی دوره، ارزشیابی درست	مجریان	
-	-	-	-	فراگیران	من ویت نی
-	-	-	-	مجریان	

میزان تحصیلات فراگیر	میزان تحصیلات فراگیران / شغل همسر فراگیر	میزان تحصیلات فراگیر	شغل همسر	فراگیران	کروسکال والیس
-	-	-	-	مجریان	

همانگونه که در جدول شماره ۴، آمده است، طراحی دوره ها می بایست با توجه به میزان تحصیلات فراگیران، سن، میزان آزادی عمل جهت اشتغال، میزان رضایت، موقعیت اجتماعی و ... صورت گیرد که به تفکیک هر یک از شاخصه های مطرح و نوع آماره مورد نیاز با تقسیم بندی یافته های مرتبط با فراگیران و مجریان مشخص شده است. با توجه به توضیحات ارائه شده، جمع بندی مباحث فوق الذکر مشخص کننده وضعیت کارایی، اثربخشی و اولویت گیری آتی طرح اشتغالات خانگی زنان و پروژه های سه گانه آن به تفکیک سال، مکان و دوره بوده و گویای این نکته است که طرح اجرایی (مجموع سه پروژه) از نظر اثربخشی در حد متوسط به پائین و از نظر کارایی در حد متوسط (متمایل به خوب) قرار داشته و جهت گیری آتی آن نیز می بایست به سمت پروژه اشتغال زایی باشد.

پیشنهادات:

برخی از پیشنهادات کاربردی با در نظر گیری پهنه بندی های خرد و کلان، عوامل زمینه ای و موضوعی و نظایر آن در دفتر امور زنان روستایی عبارتند از:

۱- از آنجا که اولویت های اثربخشی پروژه های سه گانه طرح از دیدگاه فراگیران و مجریان با یکدیگر متفاوت بوده، جهت تحقق پذیری حداکثر کارآمدی پیشنهاد می گردد با طراحی و بهره گیری از رویه ها و سیاستهای ایجاد کننده، وحدت عمل و نوعی همسویی بین اولویتهای دو گروه ایجاد شود (نظیر فعالیتهای توجیهی جهت زنان روستایی قبل از اجرای طرح، و دوره های توجیهی جهت کارشناسان و مجریان).

۲- با طراحی نظامهای نظارتی (هدایت و جهت دهی به پروژه ها و روندهای اجرایی) و ارزشیابی تداومی، زمینه جهت دسته بندی استانها، مسوولیت خواهی و پاسخ طلبی از مجریان فراهم شود.

۳- بدلیل شرایط ویژه طرح اجرایی و تأکید توأمان و همزمان آن بر محیط های درون و برون خانوادگی، نیازمندی به مکانیزمهای هماهنگ ساز و تعادل بخش بین این دو محیط خاصه در بسترهای زندگی سنتی و شرایط ارزشی خاص آن احساس می گردد لذا در کنار توجه و هزینه کرد جهت عوامل انسانی و ساختاری تأکید ویژه ای بر عوامل زمینه ای می بایست صورت پذیرد.

۴- از طریق نیازسنجی دقیق اقدام به شناسایی دوره ها در هر منطقه کرده و جهت طراحی نوعی سامانه کلان برنامه ریزی، با انجام مطالعات آمایشی نقاط قوت و ضعف هر منطقه شناسایی شده و با برنامه ریزی کلان نگر، توانمندسازی زنان روستایی صورت پذیرد.

۵- بدلیل گستردگی وسیع طرح اجرایی (از جهت پهنه بندی جغرافیایی، تعدد دوره ها، تعدد فعالیتهای

و ...) و گرایش پذیری غالب فعالیتهای دفتر امور زنان به فعالیتهای سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارتی، همچنین ماهیت اجرایی زیاد طرح، پیشنهاد می گردد، با طراحی ساختارها و رویه های

عمل مناسب، بشکل مطلوب از همکاریهای درون بخشی، بین و فرابخشی سایر نهادها و ارگانهای مرتبط در قالب تفاهم نامه های برخوردار از پشتوانه قوی اجرایی بهره گیری شود.

۶- با توجه به میزان متوسط به پائین ضریب اثربخشی طرح (تحقق پذیری اهداف) و کارایی متوسط، پیشنهاد می گردد، نوعی تجدیدنظر در تقویت ارکان آموزشی طرح (آموزشگر، محتوا، تکنولوژی آموزشی، روشهای تدریس، ساختار و تشکیلات، مخاطب یابی بهینه و ...) صورت پذیرد.

۷- از آنجا که محدوده عملیاتی طرح در حوزه های محلی می باشد، لذا اجرای موفقیت آمیز آن تا اندازه زیادی وابسته به ایجاد تعاملات قانونمند و پایدار با نهادهای موجود محلی خواهد بود.

۸- در سطوح کلان طرح، پیشنهاد می گردد سامانه نوعی نظام شبکه سازی جهت اتصال حلقه های خرد در سطوح عملیاتی با هدف تبادل پذیری خودجوش اطلاعات و تجارب در طولانی مدت طراحی، تدوین و اجرا گردد.

۹- پیشنهاد می گردد، در راستای افزایش کارایی و اثربخشی طرح، با اعمال دقت عمل بیشتر در نظامهای بودجه بندی و برنامه ریزی کوتاه مدت (سالانه)، میان مدت و بلند مدت فراهم سازی کافی و بهنگام لازمه های اجرایی طرح، نظیر تربیت مروج زن، تأمین مراکز، فعالیت رسانه ای و همانند آن مورد توجه قرار گیرد.

-منابع و مأخذ:

- آگهی، حسین و غلامرضا پزشکی راد. (۱۳۸۷) "ارزشیابی کار زنان روستایی در کشورهای در حال توسعه". اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۲۸،
- افشاری، زهرا. (۱۳۸۰) "اشتغال زنان و رفاه خانواده یک چارچوب تحلیلی". فصلنامه پژوهش زنان، مراکز مطالعات و تحقیقات زنان دوره یک شماره ۲.
- امینی، علیرضا. (۱۳۸۰) تحلیلی از وضعیت اشتغال و بیکاری زنان در ایران. مراکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، ناشر بزرگ زیتون، ص ۲۳.
- تعاون، زن و اشتغال (۱۳۷۵). "مجموعه مقالات و عملکرد وزارت تعاون". موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- جباری، ل. (۱۳۸۱) "سنجش اثربخشی برنامه های آموزشی". تدبیر شماره ۱۲۷،
- حسینی نیا، غلامحسین (۱۳۷۸). توانمندسازی دختران روستایی؛ راهبری در تحقق اهداف برابری جنسیتی و دستیابی به نمودی از توسعه پایدار. مجموعه مقالات سمینار تواناسازی دختران جوان روستایی در مشارکت اجتماعی. تهران: حق جو، ناصر. (۱۳۸۰) "ارزشیابی سیب رویکردی کارآمد برای آموزشهای کشاورزی". ماهنامه علمی جهاد، ۲۴۱-۲۴۰، تهران
- خانی، فضیله. (۱۳۷۵) "جایگاه و نقش اشتغال زنان در فرآیند توسعه روستایی: مطالعه موردی استان گیلان" ..
- خانی، فضیله (۱۳۸۱). نقش ویژگیهای فردی - اجتماعی در اشتغال زنان روستایی. مجموعه مقالات اولین سمینار اشتغال زنان روستایی، دفتر امور زنان روستایی وزارت جهادکشاورزی ص ۱۳۴،
- خزاعی، علی. (۱۳۸۱) اشتغال، وام های اشتغال زا و صندوق مشارکت زنان روستایی. مجموعه مقالات اولین سمینار اشتغال زنان روستایی، دفتر امور زنان روستایی وزارت جهادکشاورزی، تهران.
- رحیمی، عباس (۱۳۸۱) بررسی ویژگیهای کار زنان روستایی. مجموعه مقالات اولین سمینار اشتغال زنان روستایی. دفتر امور زنان روستایی وزارت جهادکشاورزی،
- سفیری، خدیجه. (۱۳۷۳). "بررسی جنبه های کمی و کیفی اشتغال زنان و رابطه آن با توسعه اقتصادی". پایان نامه دکتری دانشگاه تربیت مدرس.

- شادی طلب، ژاله. (۱۳۷۹) نقش زنان روستایی در تامین و تجهیز منابع. مجموعه مقالات همایش زنان و صرفه جویی مرکز مشارکت زنان. ریاست جمهوری: برگ زیتون، صص ۹۵-۱۲۱.
- شعبانعلی فمی، حسین. (۱۳۷۳) "معیارهای تواناسازی زنان در توسعه". ماهنامه علمی جهاد، شماره ۱۷۱. صص ۲۷-۲۸.
- عبانعلی فمی، حسین. (۱۳۸۱) طرح تعیین نیازهای آموزشی - ترویجی زنان روستایی ایران، پروژه هفتم و هشتم. معاونت ترویج و نظام بهره برداری، وزارت جهادکشاورزی.
- عرب زاده مقدم، مهدی. (۱۳۷۶) "استفاده کاربردی از ارزشیابی در دوره های آموزشی - ترویجی". ماهنامه علمی جهاد، شماره ۲۰۱-۲۰۰.
- قلفی، محمد وحید (۱۳۸۰) "توانمندسازی زنان در فرایند توسعه روستایی". مجموعه مقالات همایش توانمندسازی زنان، مراکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری.
- قلفی، محمد وحید. (۱۳۸۰) "توسعه انسانی و توانمندسازی زنان در ایران". ماهنامه جهاد. شمارگان ۲۵۱-۲۵۰.
- محمدقلی نیا، جواد. (۱۳۸۳) "طرح جامع مشارکت زنان روستایی". تهران: دفتر امور زنان روستایی وزارت جهادکشاورزی.
- محمدقلی نیا، جواد "ارزشیابی اثربخشی و کارایی طرح بسیج جوانان در سازندگی": معاونت ترویج و نظام بهره برداری وزارت جهادکشاورزی، تهران.
- نوروزی، عباس. (۱۳۷۳). "شناسایی عوامل موثر در مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای توسعه روستایی در شهرستان بندرانزلی استان گیلان". پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- نوروزی، لادن (۱۳۸۰). نقش جنسی و اشتغال. تهران: مرکز امور مشارکت زنان با همکاری برگ زیتون.
- هدایت نژاد، علی اصغر (۱۳۷۷). "بررسی میزان اثربخشی دوره های آموزش فنی و حرفه ای رسمی وزارت جهادسازندگی". پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.

- Aigner, D., Lovell, C.A.K and Schmidt, p. "formulation and Estimation of stochastic Frontier production models" *journal of Econometrics*. 1977, 6, 21-137.
- Beasley, J.E. Comparing University departments. *Omega-international joamal*. 18(2), 1990, pp: 171-183.
- Charnes, A.: cooper. w and Rhodes. E. "Measuring the efficiency of making units" *European journal of operational Research*. 1978. vol2, pp. 429-444.
- Emerson Harington. *The twelve principles of efficiency*. The Engineering Magazine, New York, 1912.
- Favrel, M.J The measurment of production efficiency. *Journal of Royal statistical society*. 1957, No. 120: 181-235.
- Johnses, J. and Johnes, G. Research funding and performance in UR university departments of economics: A frontier analysis. *European Economics Review*. 1995, 14(3), pp: 301-314.
- Rippey, R.M. "Studies in transactional Evaluation". Berkeley, CA: Mecatchan 1973.
- Schmidt, p. and C.A.K. lovell. "Estimation technical and allocative relative to stochastic production and cost frontiers". 1979, *journal of Econometrics*. Vol, pp. 343-366.
- Women; Agriculture and Rural Development, [http // www. FAO.com](http://www.FAO.com), 1995.

Investigating on effectiveness and efficiency of extension and education plan for development of rural women employment

By: Javad Mohammad Gholi Nia, Majid Reza Khodaverdian and Elham Eftekhari Gol.

Abstract:

This article has been written based on a research plan on assessing of extension impacts especially on home employment development and deals with surveying education, execution, guidance and supervisory effects of three projects in the fields of employment generation, economic management, home management with regard to operational activities approach adopted by Women Affairs Office.

The present study is an applied type to respond to research problem in a descriptive, correction and retrospective manner. The research statistical population composed of two groups of executives and the learners who participated in employment generation, home management and economic management education courses, sampled through compound cluster method. The used model for assessment is CIPP model and has been surveyed by extracting existing elements in all four stages. Two elements including existing statistical data (by emphasis on credit allocation method and due costing for operation) and learners idea were considered and Awious software employed for efficiency analysis and comparison of provinces, courses, years, project. To assess the effectiveness, triangulation models was used and learners and executives (experts) groups compared with each other. AHP multivariable planning was applied to identify top projects and access to viewpoints followed by necessary sensitivity analysis done at the end of it. Finally, regression models were implicated in identifying effective factors on effectiveness level, non-parametric tests, existence or nonexistence of difference between groups and correlation coefficient to understand existence or nonexistence of substantial correlation between variables.

The research results show that the plan effectiveness is at average to lower than this (the amount of objectives fulfillment) and its efficiency is at average scale. Phase difference between effectiveness and efficiency indicates high field and environment factors and little attention paid to them by executive officers. On the other hand, due to executives and learners viewpoints not being in one line on effectiveness, we observe different priority by them. Multivariable planning analysis (AHP) displays the investment on employment generation projects.

Key word: Effectiveness, Assessment, Home employment, Extensional education, Rural women.